

MAMLAKATIMIZDA O‘TKAZILAYOTGAN MA’NAVIY-MA’RIFIY TADBIRLARINING TA’LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDAGI ZARURIYATI

**Xolmirzayeva Mahbuba,
Raxmatullayev Sirojiddin**

JDPU Ijtimoiy fanlarni o‘qitish

Metodikasi (Ma’naviyat asoslari) Yo‘nalishi 2-kurs magistranti

***Annotatsiya:** Mamlakatimizda o‘tkazilayotgan ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarning samaradorlik holati va ularni takomillashtirish zaruriyati, jarayonlari, inson va jamiyat hayotida tutgan o‘rni batafsil yoritildi.*

***Kalit so‘zlar:** kognitiv masalalar, praksiologik masalalar, aksiologik masalalar, subyekt, ma’rifat targ‘iboti, etnik birlik, uslub, texnika, konstruktivlik, destruktivlik.*

Ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarini samarali o‘tkazish va ko‘zlangan natijaga erishish murakkab jarayon hisoblanadi. Ta’kidlab o‘tish zarurki, ma’naviy- ma’rifiy tadbirlarining barcha mamlakatlar uchun umumiy bo‘lgan yagona tartibi va qoidasi bo‘lishi mumkin emas. Chunki ma’naviy targ‘ibot tadbirlari amalga oshirayotgan sub’ektning asl manfaatlari, tadbir maqsad-muddaolari, mavjud ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy shart-sharoitlar, targ‘ibot subyekti ixtiyorida bo‘lgan resurslarga mutanosib ravishda turli mamlakatda turlicha bo‘lishi, ayricha xarakter va sur’atda kechishi mumkin. Shu boisdan ma’naviy targ‘ibot tadbirlarini ma’lum standart yordamida ifodalab berishga intilish nazariy-metodologik jihatdan unchalik to‘g‘ri emas. Lekin har qanday sharoitda ham ma’naviy targ‘ibot tadbirlariga xos bo‘lgan umumiy elementlar turkumi mavjud bo‘ladi, unga asoslanib ma’naviy targ‘ibot tadbirlarining taxminiy tarkibini bayon qilish mumkin. Bizning fikrimizcha, bunday tarkib ma’naviy targ‘ibot tadbiri sub’ekti, mazmuni va shakllari, uslublari va usullari, omillari va vositalarini o‘z ichiga oladi.

Mutaxassislar targ‘ibotni ijtimoiy faoliyatning alohida turi sifa-tida e‘tirof etadilar¹. *Targ‘ibot* deganda muayyan jamoatchilik fikri va hayotiy pozitsiyani shakllantirish maqsadida ma‘lum bir g‘oya, fikr, qadriyat, norma, ma‘lumot, fakt yoki argumentning tarqatilishi jarayoni tushuniladi.² Tushunchaning etimologiyasi arab tilidagi “rag‘bat” so‘ziga (ya‘ni biror bir g‘oyaga, sa‘y-harakatga undash) borib taqaladi. Uning mazmunini mufassalroq ochib berish uchun lotin tilidagi muqobili - “propaganda” so‘ziga ham murojaat qilaylik: ushbu so‘z “tarqatilishi zarur bo‘lgan [fikr]” ma‘nosini anglatadi.³ Binobarin, targ‘ibot jamoatchilikka etkazilishi zarur bo‘lgan g‘oya, qarash, fakt yoki argument, ularni tarqatishga xizmat qiladigan mexanizmni o‘zida mujassam qiladi.

Ma‘naviy targ‘ibot tadbirlarini samarali tashkil qilish uchun:

1. Subyekt o‘z manfaatlarini chuqur anglab etgan bo‘lmog‘i lozim. Biz ta‘kidlab o‘tganimizdek, har qanday ma‘naviy targ‘ibot tadbirlari u yoki bu manfaatga mos ravishda amalga oshiriladi. Ijtimoiy guruh, partiya, davlat, etnik birlik o‘z manfaatlarini anglab etmagan, uni ma‘lum mafkura shaklida ifodalagan bo‘lsa, tadbirda nimani targ‘ib qilish lozimligi ham noma‘lumligicha qolaveradi.

2. Subyekt o‘z manfaatlariga mos bo‘lgan maqsadni ifodalab olmog‘i kerak. Biror maqsadga xizmat qilmaydigan ma‘naviy targ‘ibot tadbirlari bo‘lishi mumkin emas. Maqsadsiz ma‘naviy targ‘ibot tadbirlari tushunarsiz va besamar sa‘y-harakatlar yig‘indisiga aylanib qoladi. Maqsad ifodalangan zahoti jamoatchilik fikrini nima uchun o‘zgartirish zarurligi aniq bo‘ladi-qoladi.

3. Subyekt o‘z maqsadiga erishish imkonini beradigan jamoatchilik fikri va hayotiy pozitsiya mazmuni va shakli haqida aniq tasavvurga ega bo‘l-mog‘i darkor. Jamiyatdagi qanday mazmun va shakldagi jamoatchilik fikri va fuqarolarning hayotiy pozitsiyasi belgilangan maqsadga erishish imkonini yaratadi? Har qanday sub‘ekt ma‘naviy targ‘ibot tadbirlarini amalga oshirishdan avval ushbu savolga javob bermog‘i lozim.

¹ Маънавият тарғиботчиси.// Маврулов А., Тўраев Ш., Даминов И. ва б. Маънавият тарғиботчиси.- Т.: Сано-стандарт, 2016.- Б.13.

² Назаретян А.П. Агрессивная толпа, массовая паника, слухи. Лекции по социальной и политический психологии.- СПб.: Питер, 2004.- С. 163.

³ Философия: Энциклопедический словарь./ под. ред. А.А. Ивина.- М.:Гардарики, 2004.- С.

4. Subyekt ma'naviy targ'ibot tadbirlarini amalga oshirish imkonini beradigan resurs va mexanizmga ega bo'lmog'i kerak. Ma'naviy targ'ibot tadbirlari sub'ekt uchun ijtimoiy ahamiyatli bo'lgan masalani hal qilishga zamin yaratadigan, uzoq muddat va uzluksiz davom etadigan jarayondir. Bunday jarayonni ma'lum moddiy va moliyaviy resurslarsiz, ma'naviy faoliyatni amalga oshirish imkonini beradigan o'zaro aloqador elementlar majmuisiz amalga oshirib bo'lmaydi.

Muayyan g'oya, qarash, fikr, fakt, argumentni tarqatish, uni jamoatchilik ongiga singdirish va shu yo'l bilan jamoatchilik fikrini shakllantirish zaruriyati insoniyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida ham mavjud bo'lgan. Aksariyat hollarda jamiyatni boshqarish, barqarorlikni saqlash, ijtimoiy taraqqiyot sur'atlarini jadallashtirish, ma'lum ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy masalalar echimi shuni taqazo etgan. "Chunki jamoatchilik fikrisiz jamiyat taraqqiyotini amalga oshirib bo'lmashligi oddiy haqiqatdir."¹ Targ'ibot sistemasining shakllanishiga sabab bo'lgan asl muddao ham shundan iborat.

Kognitiv masalalar turkumiga eng avvalo targ'ibotchining jamiyat, uning ma'naviy sohasi, shaxs ma'naviy qiyofasi, ma'naviyatning taraqqiy etish qonuniyatlari, shaxs ma'naviy qiyofasiga ta'sir etish texnologiyalari va shu kabilarga doir bilimlari darajasini oshirish vazifasi kiradi. Bunday bilimlar bilan qurollangan targ'ibotchi jamoatchilik fikrini o'zgartirishga qodir qudratli kuchga aylanadi. Aksincha, targ'ibotchi mazkur bilimlardan voqif emas ekan, uning targ'ibot ob'ektiga ta'siri past bo'ladi.

Praksiologik masalalar deganda targ'ibotchining tashqi qiyofasi va faoliyati bilan bog'liq ayrim jihatlarni nazarda tutmoqdamiz. Masalan, ma'naviy targ'ibot bilan shug'ullanuvchi shaxsning qiyofasi, ko'rinishi, qaddi-qomati, ovozi va shu kabilar ham targ'ibot samarasiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Auditoriya bilan bevosita ishlashda esa targ'ibotchining notiqlik san'ati ayniqsa katta ahamiyat kasb etadi. Shu sababdan ham jamoatchilikni o'z g'oyasi, maqsad-muddaosi sari safarbar qilishni

¹ Язданов У. Ўзбекистонда жамоатчилик фикрини ривожлантириш масалалари. - Т.: Нишон-ношир, 2015.- Б.3.

niyat qilgan tarixiy shaxslar o'z tashqi ko'rinishlari, notiqlik qobiliyatlariga alohida e'tibor berganlar.

Aksiologik masalalarning ahamiyati ham bundan kam emas. Ma'naviyat targ'ibotchisi obro'-e'tiborga, nufuzga ega bo'lmog'i, uning imiji toza bo'lmog'i zarur. Eng muhimi, targ'ibotchi o'zi targ'ib qilayotgan g'oyaga o'zi ishonmog'i va amal qilmog'i darkor. SHu boisdan jahondagi ko'plab ijtimoiy guruhlar o'z g'oya va mafkuralari targ'ibotini ana shunday mezonlarga javob beradigan shaxslarga ishonib topshiradilar.

Shunday qilib, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar yoshlarning ongiga bevosita ta'sir etishning eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Маънавият тарғиботчиси.// Маврулов А., Тўраев Ш., Даминов И. ва б. Маънавият тарғиботчиси.- Т.: Сано-стандарт, 2016.- Б.13.
2. Язданов У. Ўзбекистонда жамаоатчилик фикрини ривожлантириш масалалари.- Т.: Нишон-ношир, 2015.- Б.3.
3. Назаретян А.П. Агрессивная толпа, массовая паника, слухи. Лекции по социальной и полити-ческой психологии.- СПб.: Питер, 2004.- С. 163.
4. Философия: Энциклопедический словарь./ под. ред. А.А. Ивина.- М.:Гардарики, 2004.- С.